

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 283/2020-60

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 12. novembra 2020 v senáte zloženom z predsedu Martina Vernarského a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Roberta Šorla prerokoval ústavnú sťažnosť [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED], zastúpeného advokátom JUDr. Ľubomírom Zlochom, PhD., Kamenárska 17/A, Bratislava, vo veci namietaného porušenia čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 5 Co 250/2016 zo 16. januára 2018 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Cdo 211/2018 z 27. júna 2019 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo podľa čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 5 Co 250/2016 zo 16. januára 2018 porušené boli.

2. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 5 Co 250/2016 zo 16. januára 2018 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

3. [REDAKOVANÉ] priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 640,65 € (slovom šesťstoštyridsať eur a šesťdesiatpäť centov), ktorú je Krajský súd v Bratislave povinný zaplatiť na účet jeho právneho zástupcu JUDr. Ľubomíra Zlochu, PhD., Kamenárska 17/A, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 4. novembra 2019 doručená ústavná sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“), podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) vo veci namietaného porušenia čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 5 Co 250/2016-367 zo 16. januára 2018 (ďalej len „napádaný rozsudok krajského súdu“) a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 2 Cdo 211/2018 z 27. júna 2019 (ďalej len „napádané uznesenie najvyššieho súdu“), ktorými konajúce súdy vyhovelí žalobe [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „žalobca“) o ochranu osobnosti proti sťažovateľovi. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 283/2020-11 z 27. augusta 2020 prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

2. Zo sťažnosti a z napadnutých rozhodnutí vyplýva, že sťažovateľ bol v čase publikovania žalovaných výrokov poslancom Národnej rady Slovenskej republiky,

ktorý v priebehu júla a augusta 2013 poukazoval na problém výšky úrokov pôžičiek a úverov od nebankových subjektov. V tejto súvislosti označil žalobcu, ktorý v tom čase pôsobil ako štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo práce“), za človeka s kariérou úžerníka, krstného otca úžerníckych spoločností a tiež uviedol, že žalobca zmaril prijatie pro-spotrebiteľskej právnej úpravy zmlúv, čím pomohol vytvoriť kapitál úžerníckych firiem a vytvoriť na území Slovenskej republiky úžernícky „klondike“. Žalobca žalobou podanou proti sťažovateľovi v konaní o ochranu osobnosti žiadal, aby súd zaviazal sťažovateľa na presne formulované ospravedlnenie uverejnené na žalobcom určených miestach, a taktiež žiadal priznanie nemajetkovej ujmy v sume 50 000 €. Neskôr žalobca návrh na priznanie nemajetkovej ujmy vzal späť.

3. Žalobca v žalobe o ochranu osobnosti uviedol, že sťažovateľ na svojom blogu

uverejnil tento text:

„Štátny tajomník [REDAKOVANÉ] a úžerníctvo.

Uverejnené 22.7.2013 o 9:50, prečítané: 3714x

Dňa 23.7.2013 o 11:00 pred Ministerstvom práce a sociálnych vecí a rodiny SR spolu s pánom [REDAKOVANÉ] z [REDAKOVANÉ] vyzveme štátneho tajomníka [REDAKOVANÉ], aby odstúpil z funkcie. V prípade, že neodstúpi, bude nasledovať výzva premiérovi SR pánovi R. Ficovi, aby štátneho tajomníka odvolal.

Pán [REDAKOVANÉ] je invalidný dôchodca z malej dedinky na Východnom Slovensku. Stal sa obeťou úžerníckych hyen, ktoré veselo pôsobia na Slovensku. Jeho príbeh bol už odvysielaný aj v spravodajstve TV Markíza. Najskôr mu niekto predal predražené haraburdy, na ktoré si zobral pôžičku. Pôžičku s malým omeškaním splatil, napriek tomu od neho úžernícka firma, ktorej vlastníkom bol štátny tajomník, po niekoľkých rokoch vymáha úžernícke úroky. Slovensko je úžernícko-exekútorská krajina. Musíme to zastaviť.

To, že SMER nominoval do funkcie štátneho tajomníka rezortu, ktorý má sociálnosť dokonca v názve, človeka s kariérou úžerníka, je vrcholom cynizmu.

Na niektoré veci sa už nedá pozerieť a jednou z nich je to, aby [REDAKOVANÉ] pokračoval vo svojej „misii“ na Ministerstve práce a sociálnych vecí a rodiny SR.“

4. Podľa žalobcu mal sťažovateľ zároveň uvedený text prezentovať aj pred budovou ministerstva práce 23. júla 2013 o 11.00 h.

5. Taktiež 1. augusta 2013 bol na základe žiadosti sťažovateľa Tlačovou agentúrou Slovenskej republiky uverejnený text, ktorý následne prevzal internetový portál Hlavné správy: *«Vyzývame klientov nebankových spoločností Pohotovosť a Ex-Credit, aby sa na úžernícke praktiky týchto firiem prišli posťažovať ich „krstnému otcovi“, štátnemu tajomníkovi Ministerstva práce a sociálnych vecí a rodiny SR [REDAKOVANÉ]. [REDAKOVANÉ] sa môže považovať za krstného otca takýchto spoločností. Sám v nich pôsobil, spoluvlastnil, a to dokonca v čase, keď bol predsedom finančného výboru parlamentu. Počas prvej vlády R. Fica a pôsobenia [REDAKOVANÉ] v parlamente došlo k vytvoreniu kapitálu úžerníckych firiem zo zdrojov štátu /o tejto skutočnosti budeme informovať samostatne/, zároveň poslanci zrušili RPMN, t.j. najvyššiu percentuálnu mieru nákladov. Tým spustili úžernícky „klondike“ na Slovensku. Navyše, [REDAKOVANÉ] zmaril pozmeňovací návrh svojich vlastných kolegov, ktorí navrhovali jednoduchú pro-spotrebiteľskú úpravu zmlúv.*

... Klienti nebankových spoločností ! Prídte sa posťažovať krstnému otcovi úžerníckych spoločností na Slovensku ! [REDAKOVANÉ], poslanec Národnej rady SR.»

6. Sťažovateľ sa v konaní pred Okresným súdom Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) vedenom pod sp. zn. 10 C 161/2013 bránil tým, že tieto výroky nie sú nepravdivými skutkovými tvrdeniami znižujúcimi česť a vážnosť navrhovateľa, ale že ide o kritické hodnotiace úsudky založené na pravdivom skutkovom základe, ktoré je navrhovateľ ako verejne činná osoba povinný zniesť a ktoré nepodliehajú preskúmaniu súdu.

7. Okresný súd na základe vykonaného dokazovania dospel k záveru, že z vykonaného dokazovania nemožno považovať za preukázané, že by si žalobca budoval kariéru v spoločnostiach označovaných sťažovateľom alebo v iných spoločnostiach podnikajúcich v oblasti poskytovania pôžičiek a úverov. Z predložených výpisov z obchodného registra vedeného Okresným súdom Košice I vyplynulo, že žalobca bol menšinovým spoločníkom v obchodných spoločnostiach EX CREDIT, a. s., a G.I.C. Cash,

a. s., ktoré vykonávali podnikateľskú činnosť v súlade s platnou právnou úpravou na území Slovenskej republiky. Podľa súdu prvého stupňa bolo preukázané, že žalobca nikdy nebol vlastníkom obchodného podielu a ani sa iným spôsobom nepodieľal na činnosti spoločnosti POHOTOVOSTĚ, s. r. o., s činnosťou ktorej sťažovateľ spájal osobu žalobcu, resp. tvrdil, že osobu žalobcu spojil s touto spoločnosťou v dôsledku toho, že žalobca a uvedená spoločnosť boli spoločníkmi v spoločnosti EX CREDIT, a. s., a teda že v tomto kontexte uviedol informácie o prepojení navrhovateľa so spoločnosťou POHOTOVOSTĚ, s. r. o. Z vykonaného dokazovania súd taktiež nepovažoval za preukázané, že by žalobca zmaril prijaté pozmeňovacie návrhy svojich vlastných poslaneckých kolegov, ktorí navrhovali jednoduchú úpravu spotrebiteľských zmlúv, čím mal pomôcť vytvoriť kapitál úžerníckych firiem a spustiť tak úžernícky „klondike“ na území Slovenskej republiky.

8. Okresný súd tak dospel k záveru, že sťažovateľom uvedené výroky boli nepravdivé a mali difamačný charakter, poškodzujúci česť a dobrú povesť žalobcu. Súd ďalej uviedol, že ak by aj pripustil, že výroky sťažovateľa sú hodnotiacimi úsudkami – kritikou vo vzťahu k osobe žalobcu ako politika, považuje na základe vykonaného dokazovania za preukázané, že sťažovateľ svojimi výroky prednesenými na verejnosti a prezentovanými na internetových stránkach presiahol hranice prípustnej kritiky tým, že jednak poskytol masovokomunikačným prostriedkom nepravdivé informácie o osobe žalobcu, a taktiež tým, že forma verejnej prezentácie bola neprimeraná. Sťažovateľ výroky prekračujúcimi medze toho, čo je možné tolerovať v politickej diskusii, neoprávnene zasiahol do osobnostných práv žalobcu, pričom tento zásah bol objektívne spôsobilý narušiť alebo ohroziť chránené práva žalobcu.

9. Okresný súd uzavrel svoju argumentáciu názorom, že pokiaľ chcel sťažovateľ poukázať na páľčivý problém na Slovenku vo vzťahu k nebankovým spoločnostiam, ktorých predmet činnosti hodnotil tak, že je v rozpore s platnou právnou úpravou, resp. že platná právna úprava dostatočným spôsobom nevymedzuje ich činnosť vo vzťahu k spotrebiteľom na úrovni odporúčaní Európskej únie, mal možnosť zvoliť legitímny spôsob v medziach platnej právnej úpravy.

10. Okresný súd rozsudkom č. k. 10 C 161/2013-296 zo 6. apríla 2016 v plnom rozsahu vyhovel žalobcovi a nariadil sťažovateľovi uverejniť ospravedlnenie tohto znenia:

„Vážený pán [REDAKOVANÉ], dňa 22.07.2013 o 09,50 hod. som na svojom blogu [REDAKOVANÉ] uverejnil nepravdivé tvrdenie, že ste človek s kariérou úžerníka.

Nepravdivé tvrdenie, že máte kariéru v úžerníckych nebankovkách som zopakoval na verejnom zhromaždení, ktoré sa na môj podnet konalo dňa 23.07.2013 o 11,00 hod. pred Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Následne dňa 01.08.2013 som na internetovej stránke Tlačovej agentúry Slovenskej republiky www.tasr.sk uverejnil nepravdivé tvrdenia, že ste krstným otcom úžerníckych spoločností na Slovensku, že ste spoluvlastnili nebankovú spoločnosť Pohotovosť a pôsobili v nej, a že ste zmarili pozmeňovací návrh Vašich vlastných poslaneckých kolegov, ktorí navrhovali jednoduchú prospotrebitel'skú úpravu zmlúv, čím ste pomohli vytvoriť kapitál úžerníckych firiem a spustiť úžernícky klondike. Tieto nepravdivé tvrdenia som rovnakého dňa, teda 01.08.2013 uverejnil taktiež na internetovej stránke <http://www.hlavnespravy.sk/>. Všetky vyššie uvedené tvrdenia, ktoré som o Vašej osobe verejne uvádzal a verejne rozširoval sú nepravdivé, a preto sa Vám za ich verejné uvádzanie a verejné rozširovanie úprimne ospravedlňujem. S úctou, [REDAKOVANÉ].“

11. Sťažovateľ podal proti rozsudku súdu prvého stupňa odvolanie. V odvolaní poukázal na skutočnosť, že žalobca sa ako spoločník spoločnosti EX CREDIT, s. r. o. podieľal na rozhodovacích procesoch v tejto spoločnosti spolu s ostatnými spoločníkmi, medzi ktorých patrila aj spoločnosť POHOTOVOSŤ, s. r. o. Sťažovateľ poukázal na to, že uvedená spoločnosť mala veľmi zlé meno z dôvodu úžerníckych praktík a skrytých poplatkov, čo kritizovala aj Európska komisia. Podľa jeho názoru mal žalobca veľmi obozretne zvážiť, či s takýmto subjektom vstúpi do podnikania. Poukázal na viacero článkov v týždenníku Plus 7 dní, kritizujúcich účasť žalobcu v spoločnosti EX CREDIT, s. r. o., ako aj praktiky tejto spoločnosti so záverom, že ak môže byť štátnym tajomníkom ministerstva práce niekdajší spoločník nebankovky a sociálny demokrat [REDAKOVANÉ], už nemôže prekvapiť nič. Podľa sťažovateľa každý priemerne inteligentný človek by spoločné podnikanie žalobcu so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, s. r. o., vnímal

negatívne. K takému záveru dospeli aj svedkovia vypočutí v danej veci. Vyjadrenia sťažovateľa, že žalobca si vybudoval kariéru v nebankových spoločnostiach úžernickou činnosťou, je podľa sťažovateľa preto potrebné považovať za hodnotiace úsudky založené na pravdivom skutkovom základe. Sťažovateľ poukázal na viaceré rozpory medzi záverom súdu o tom, že podnikanie spoločností EX CREDIT, s. r. o., a G. I. C. Cash, a. s., bolo v súlade s právnou úpravou a skutočnosťou, že spotrebiteľské zmluvy týchto spoločností obsahujú viaceré neprijateľné zmluvné podmienky, čo vyplývalo napríklad z rozsudku Okresného súdu Svidník sp. zn. 4 C 85/12. Sťažovateľ tiež poukázal na skutočnosť, že žalobca je nepochybne osobou verejného záujmu, čoho dôsledkom je zníženie ochrany jeho osobnostných práv, a musí zniesť oprávnenú kritiku. Sťažovateľ svoje vyhlásenia robil v rámci politickej diskusie o záležitostiach verejného záujmu, nechýba im skutkový základ, navyše ide o hodnotiace úsudky. Politici alebo osobnosti verejne známe disponujú ľahším prístupom k médiám, majú tak možnosť sami vyvrátiť to, čo považujú za výmysel. Aj v prípade sporov o pravdivosť skutkového tvrdenia je potrebné vychádzať z určitého reálneho poňatia kategórie pravdivosti, berúc do úvahy, nakoľko je výrok založený na spoľahlivých informáciách, ktoré autor mal.

12. Sťažovateľ ďalej v odvolaní namietal, že súd prvého stupňa nevykonal ním navrhnuté dôkazy, a to výsluch svedkov navrhnutých na prvom pojednávaní, ktorých mená doplnil po jeho skončení a ktorých súd prvej inštancie i predvolal, no napokon k ich vypočutiu nedošlo. Súdom nariadené ospravedlnenie považoval sťažovateľ za nevykonateľné, keďže sú v ňom zmiešané viaceré hodnotiace úsudky, všetky označené za nepravdivé, pričom v skutočnosti mali reálny skutkový základ, a s takýmito tvrdeniami prišli v danom čase aj iné subjekty, novinári aj politici. Čo sa týka požiadavky ospravedlniť sa úprimne, toto nemožno podľa sťažovateľa prikázať nikomu, dotknutému subjektu zostáva právo názoru na danú vec. Úprimné ospravedlnenie znamená vnútorné stotožnenie sa s týmto, čo je nevykonateľná požiadavka.

13. Odvolanie uzavrel sťažovateľ konštatovaním, že neexistuje širší priestor na uprednostnenie slobody prejavu v prípade konfliktu slobody prejavu a ochrany osobnostných práv, ako je to v rámci politického súperenia vo veciach verejného záujmu.

14. Odvolací súd napádaným rozsudkom krajského súdu rozhodnutie súdu prvého stupňa potvrdil (ECLI:SK:KSBA:2018:1113228042.2; dostupné na internete). V odôvodnení napádaného rozsudku krajského súdu zopakoval (bod 19), že je potrebné rozlišovať medzi kritikou prípustnou (oprávnenou) a medzi kritikou, ktorá môže tvoriť podstatu neoprávneného porušenia práva na česť (dobrú povesť). Prípustná kritika musí byť vecná, konkrétna a primeraná (zodpovedajúca), čo sa týka obsahu, formy a miesta. Vecnosť kritiky vyžaduje, aby kritika vychádzala z pravdivých skutočností (podkladov) ako premís pre hodnotiaci úsudok. Žalovaný ako pôvodca výrokov v danom prípade podľa názoru odvolacieho súdu prekročil medze vecnej a konkrétnej kritiky a pri formulovaní hodnotiacich úsudkov vychádzal z celkom nepravdivých skutočností – žalobca nikdy nevlastnil obchodný podiel a ani inak nepôsobil v spoločnosti POHOTOVOSŤ, s. r. o., s činnosťou ktorej sťažovateľ spájal osobu žalobcu. Rovnako nebolo preukázané, že by žalobca zmaril pozmeňovací návrh jeho vlastných poslaneckých kolegov, ktorí navrhovali jednoduchú pro-spotrebiteľskú úpravu zmlúv, čím mal pomôcť vytvoriť kapitál úžerníckych firiem a spustiť tak úžernícky „klondike“ na území Slovenskej republiky. Išlo tak o neprimeranú kritiku, ktorá bola spôsobilá zasiahnuť do práva na ochranu osobnosti fyzickej osoby.

15. Odvolací súd uzavrel svoju argumentáciu názorom, že do občianskej cti možno neoprávnene zasiahnuť nielen zverejnením nepravdivých skutočností, ale i neprípustnými hodnotiacimi úsudkami. Ak publikovaný názor vybočí z medzí demokratickou spoločnosťou všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti, stráca charakter korektného úsudku a ako taký sa spravidla ocitá už mimo hraníc ústavnej ochrany. Podľa názoru odvolacieho súdu na strane žalovaného nebol daný legitímny cieľ zdieľania informácie, ktorú je autor v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva oprávnený aj zveličiť a prehnať tak, aby vyvolal verejnú diskusiu a upriamil pozornosť na riešenie určitého spoločenského problému. Verejnosť má právo byť informovaná o minulosti politika, o jeho stykoch s určitým okruhom osôb a podobne. Informácia však musí byť adresná a nesmie vyvolávať mylné predstavy. Informácie o minulosti nesmú byť bez iných relevantných súvislostí podávané ako informácie zo súčasného obdobia, nesmú byť vytrhnuté z kontextu

a musia umožňovať nezávislé vyvodenie záveru. Ak je hlavnou témou minulosť politika, tak nie je možné, aby sa jeho minulosť opísala minulosťou iných osôb, s ktorými je spojený len nepriamo, a údaje z jeho minulosti boli obmedzené len na konštatovanie spoločného podnikania, resp. majetkovej účasti v obchodnej spoločnosti.

16. K otázke nevykonania sťažovateľom navrhnutých dôkazov odvolací súd uviedol, že v danom prípade v dôsledku uplatnenia koncentračnej zásady v civilnom konaní navrhovanie dôkazov musí byť kvalifikované. Podanie, ktorým sa navrhuje vykonanie dôkazu, spravidla obsahuje nielen označenie dôkazu, ale aj jeho dostupnosť a identifikáciu. Významnou náležitosťou takého podania by malo byť aj uvedenie skutočnosti, ktorá má byť navrhovaným dôkazom preukázaná. Z uvedeného vyplýva, že odvolací súd teda návrh sťažovateľa na vykonanie dôkazov za kvalifikovaný nepovažoval, a teda i postup okresného súdu vyhodnotil ako súladný so zákonom stanovenými procesnými pravidlami.

17. Odvolací súd sa stotožnil len s námietkou sťažovateľa týkajúcou sa povinnosti uloženej mu rozsudkom súdu prvého stupňa „úprimne sa ospravedlniť“. Odvolací súd prisvedčil, že takúto povinnosť nemožno nikomu prikázať, pretože dotknutému subjektu zostáva právo názoru na danú vec. Primerané morálne zadost'učinenie v zmysle § 13 ods. 1 Občianskeho zákona podľa názoru odvolacieho súdu spočíva v ospravedlnení sa, v odvolaní difamujúceho alebo pravdu skresľujúceho výroku v určitom kolektíve, v tlači, eventuálne na tom istom mieste alebo v tej istej tlačovine, ktorou bol neoprávnený zásah uskutočnený. Úprimné ospravedlnenie znamená vnútorné stotožnenie sa s týmto, čo je nevykonateľná požiadavka. Odvolací súd preto rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutej časti týkajúcej sa textu ospravedlnenia zmenil (§ 388 Civilného sporového poriadku) tak, že žalovanému uložil povinnosť sa žalobcovi len ospravedlniť (vypustil výraz „úprimne“) a vo zvyšnej časti rozsudok súdu prvej inštancie podľa § 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku potvrdil z hľadiska jeho vecnej správnosti.

18. Sťažovateľ podal proti rozsudku krajského súdu dovolanie, v ktorom žiadal zodpovedať právnu otázku [§ 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku], či krajský súd mohol zasiahnuť do žalobného petitu a upraviť ho vypustením slova „úprimne“,

čím zasiahol do petitu tak, že odstránil jeho vadu. Sťažovateľ vymedzil dosiaľ neriešenú právnu otázku tak, „či súdy môžu svojvoľne zasahovať do textu ospravedlnenia obsiahnutého v žalobnom petite“.

19. Najvyšší súd napadnutým uznesením najvyššieho súdu dovolanie odmietol. Svoje rozhodnutie založil na právnom názore, že predpokladom prípustnosti dovolania na základe sťažovateľom uvedeného ustanovenia je jednak zákonným spôsobom vymedzená právna otázka, ktorú dovolací súd v svojej rozhodovacej praxi dosiaľ neriešil, a tiež dôsledné odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu, v ktorom musí uviesť svoj názor na riešenie tejto právnej otázky. Otázka, ktorú dovolateľ nastolil v dovolaní, nie je podľa názoru dovolacieho súdu otázkou, od riešenia ktorej by záviselo rozhodnutie vo veci. Otázka, či súd môže priznať žalobcovi menej, než čoho sa domáha žalobou, nie je otázkou právne významnou, ale notoricky známou skutočnosťou. Dovolací súd pripomenul, že súd nie je doslovne viazaný žalobou, resp. petitom. V dôsledku nevymedzenia právnej otázky v zmysle zákona neboli podľa najvyššieho súdu dané predpoklady pre uskutočnenie meritórneho dovolacieho prieskumu.

20. Sťažovateľ zároveň s dovolaním podal i ústavnú sťažnosť. Ústavný súd uznesením sp. zn. IV. ÚS 412/2018 túto odmietol ako predčasne podanú, pretože ešte nebolo rozhodnuté o dovolaní sťažovateľa.

21. Sťažovateľ sa po rozhodnutí najvyššieho súdu o dovolaní opätovne obrátil na ústavný súd. Na základe tradičného testu slobody prejavu „kto, o kom, čo, kde, kedy a ako“ (II. ÚS 152/08) namieta porušenie slobody prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 10 dohovoru a tiež základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy, ku ktorému malo dôjsť nevypočutím ním navrhnutých svedkov v dôsledku nesprávneho uplatnenia koncentračnej zásady v konaní pred okresným súdom.

22. K otázke „kto“ sťažovateľ uvádza, že v čase publikovania žalovaných výrokov bol opozičným poslancom. Poukazuje na to, že pri ochrane slobody prejavu treba osobitnú ochranu poskytnúť hodnotiacim úsudkom vysloveným v politickej diskusii o veciach

verejného záujmu a zvlášť vtedy, ak slobodu prejavu realizujú politici, najmä opoziční, vo funkciách poslancov parlamentu (uznesenie ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 362/09 z 15. októbra 2009).

23. Pokiaľ ide o osobu žalobcu, ten bol v čase publikovania žalovaných výrokov poslancom Národnej rady Slovenskej republiky za vládnu stranu Smer-SD, bol teda osobou verejne činnou. Skutočnosť, že ho sťažovateľ označil slovom „úžerník“ preto, že sa podieľal na výsledku podnikania nebankovej spoločnosti, pričom zároveň vykonával funkciu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky (od roku 2002), dokonca od roku 2006 v pozícii predsedu výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu, a teda mohol priamo ovplyvňovať relevantnú legislatívu, považuje sťažovateľ za absolútne primerané a adekvátne s tým, že išlo o verejnú diskusiu o téme, ktorá bola a neustále je predmetom verejného záujmu. Takáto kritika bývalých podnikateľských aktivít žalobcu sa stala o to viac oprávnenou, keď bol žalobca nominovaný do významnej a vrcholnej exekutívnej funkcie štátneho tajomníka ministerstva práce, z ktorej mohol výrazným spôsobom ovplyvňovať legislatívu v tejto oblasti. Z pohľadu právnej doktríny je žalobca absolútna osoba verejného záujmu (Fechner, F. Medienrecht. 5. Auflage. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004, s. 69, ISBN 3-8252-2154-7). Sťažovateľ poukázal na to, že u osôb verejného záujmu dochádza k zúženiu priestoru ich súkromnej sféry, v dôsledku čoho sa primerane znižuje aj úroveň ochrany ich osobnostných práv. Ako poslanec zákonodarného zboru by mal byť žalobca vzorom svojim správaním a mal by byť obzvlášť obozretný, s kým sa stretáva, priateľí a nehovoriac o tom, s kým podniká. Sťažovateľ tiež poukázal na to, že tvrdenia žalobcu uvedené v jeho výpovedi, že bol len menšinovým akcionárom predmetnej spoločnosti EX CREDIT, nie sú pravdivé, keďže v tom čase išlo o spoločnosť s ručením obmedzeným.

24. K otázke „čo“ sťažovateľ v ústavnej sťažnosti uvádza, že vo svojom texte upozornil na vážny problém úžery nebankových subjektov, za ktorú kritizovali Slovenskú republiku aj európske inštitúcie. Aj napriek tomu, že podnikanie nebankových spoločností bolo v súlade s platnou právnou úpravou a samotná legislatíva až do roku 2014 neposkytovala spotrebiteľom dostatočnú ochranu, bolo všeobecne známou skutočnosťou,

že tieto spoločnosti vrátane spoločnosti EX CREDIT, s. r. o., poskytovali splátkové úvery, ktorých úrokové sadzby a celkové náklady pre klientov prevyšovali niekoľkonásobne úrokové sadzby a odplaty bánk. V tomto smere nič nebráni tomu, aby sťažovateľ nazýval tieto spoločnosti expresívne za „úžernícke“. Do prijatia novely Občianskeho zákonníka účinnnej od 1. júna 2014 bola úžera definovaná len ako trestný čin úžery v rámci trestného práva. Podľa novely Občianskeho zákonníka sa však úžera vymedzená nepriamo i v § 39a, ktorý zakotvuje, že je neplatný právny úkon urobený fyzickou osobou nepodnikateľom, pri ktorom niekto zneužije tieseň, neskúsenosť, rozumovú vyspelosť, rozrušenie, dôverčivosť, ľahkomyselnosť, finančnú závislosť alebo neschopnosť plniť záväzky druhej strany a dá sebe alebo inému sľúbiť alebo poskytnúť plnenie, ktorého majetková hodnota je vzhľadom na vzájomné plnenie v hrubom nepomere. Práve praktiky, ktoré sú v súčasnosti definované v § 39a Občianskeho zákonníka ako úžera, charakterizovali aj spoločnosť EX CREDIT, s. r. o., pričom je známe, že táto spoločnosť: (a) požičiavala peniaze, resp. poskytovala tzv. finančný lízing svojim klientom, pričom požadovala neprimeranú odplatu, (b) pri neplnení záväzkov požadovala neprimeranú zmluvnú pokutu, (c) zámerne na zmluvné vzťahy aplikovala režim Obchodného zákonníka, ktorý bol pre jej klientov nevýhodnejší, a (d) niektorým klientom bolo v exekúciách za neprimerané protiplnenie siahnuté na hnutel'ný či nehnuteľný majetok. Spotrebiteľské zmluvy, ktoré predložil žalobca, obsahovali viaceré ustanovenia, ktoré by podľa súčasnej právnej úpravy a judikatúry boli považované za neprijateľné zmluvné podmienky, ktoré sú absolútne neplatné, napríklad (a) dohoda o zrážkach zo mzdy zakotvená len vo všeobecných obchodných podmienkach, (b) dojednania zakladajúce zmluvnú pokutu (podobne ako rozhodcovská doložka) obsiahnuté vo všeobecných obchodných podmienkach, (c) právo veriteľa jednostranne previesť práva a povinnosti zo zmluvy na iného veriteľa a (d) nemožnosť dlžníka zmluvu vypovedať. Skryté poplatky uplatňované spoločnosťou EX CREDIT, s. r. o., boli právoplatným rozhodnutím Okresného súdu Svidník sp. zn. 4 C 85/2012 označené za neprijateľné, keď ročná priemerná miera nákladov (RPIMN) bola 78,24 %.

25. K otázke „kde“ sťažovateľ odkazuje na svoj blog (bod 3 tohto rozhodnutia) a tiež uvádza, že ako poslanec parlamentu požiadal tlačovú agentúru TASR, aby agentúrne uverejnila žalovaný výrok (bod 5 tohto rozhodnutia).

26. K otázke „kedy“ a „ako“ sťažovateľ uvádza, že o probléme úžery nebankových spoločností hovoril v čase, keď sa ukázalo, že štátne orgány zanedbali ochranu spotrebiteľa v tejto oblasti. Pomaly zavádzaná ochrana spotrebiteľov do právneho poriadku a neefektívna ochrana Trestného zákona pred úžerou spôsobili, že naša krajina dostala od Európskej komisie „pokarhanie“. Nebýva zvykom, aby sa vo vyjadreniach Európskej komisie spomínali aj mená spoločností, ktoré zákony porušujú. V tomto prípade komisia výslovne spomenula spoločnosť POHOTOVOSTĚ, s. r. o. Je možné, že v tejto oblasti podnikajú aj seriózne spoločnosti, no spoločnosť POHOTOVOSTĚ, s. r. o., si svojimi praktikami právom vyslúžila prezývku úžernícka. Podľa sťažovateľa to, že niekto podniká v súlade s právnym poriadkom, ešte to neznamená, že je nekritizovateľný. Základom presadzovania úžery pri požíciavaní peňazí sú nemorálne zmluvy, ktoré sa opierajú o nedokonalé zákony a medzery v práve, ktoré dokážu využiť a zneužiť silné subjekty na trhu, ktorými sú práve poskytovatelia úverov a pôžičiek. Išlo o vážny celospoločenský problém z dosahom na tie najchudobnejšie a málo vzdelané vrstvy obyvateľstva, ktoré si v týchto spoločnostiach požíciavali finančné prostriedky. Informácia o účasti žalobcu v nebankových subjektoch bola medializovaná nezávisle viacerými médiami a touto témou sa aj na pôde Národnej rady Slovenskej republiky zaoberali viacerí poslanci. Teda nielen sťažovateľ sa k tejto téme verejne vyjadroval, ako to v predložených dôkazoch uvádza žalobca, ale táto téma bola predmetom všeobecnej verejnej diskusie a záujmu médií na Slovensku, ako aj iných politikov.

27. Sťažovateľ tiež poukazuje na to, že pojmy úžera a úžerník sa stali bežnou súčasťou slovníka novinárov a používali sa aj v rámci politického boja. Osvojil si ich aj expredseda vlády [REDAKOVANÉ] na protikandidáta v prezidentských voľbách [REDAKOVANÉ], a to aj na konanie jeho spoločností, ktoré neskôr kúpili bankové domy. Pritom banky sú kontrolované NBS a nemohli by si dovoliť kúpiť do svojho portfólia spoločnosti, ktoré používali takéto praktiky, lebo by mohli prísť o licenciu. Napriek tomu

musel [REDACTED] čeliť takejto kritike svojho protikandidáta. Inak povedané, podnikanie spoločností Triangel a Quattro je neporovnateľné so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, s. r. o., ktorá bola personálne aj majetkovo prepojená so spoločnosťou EX CREDIT, s. r. o. Žalobca spoločne so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, s. r. o., boli zakladajúcimi spoločníkmi spoločnosti EX CREDIT, s. r. o. Štatutárnym orgánom spoločnosti EX CREDIT sa stal [REDACTED], ktorý bol v tom čase tiež štatutárnym orgánom spoločnosti POHOTOVOSŤ, s. r. o. Žalobca teda nielenže pôsobil, podnikal so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, ale spoločnosť EX CREDIT, s. r. o., bola personálne prepojená so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, s. r. o., prostredníctvom osoby konateľa.

28. Sťažovateľ tým poukazuje na to, že jeho hodnotiace úsudky mali reálny základ (žalobca podnikal so spoločnosťou POHOTOVOSŤ, s. r. o.) a on svoje vyhlásenia urobil v rámci politickej diskusie o záležitosti verejného záujmu. Sťažovateľ pripúšťa, že v rámci jeho vyhlásenia došlo k drobnému omylu (použitie plurálu „krstný otec spoločností“), no v tejto súvislosti poukazuje na judikatúru ústavných súdov, v zmysle ktorej kategóriu pravdivosti nemožno vnímať maximalisticky.

29. Na základe takto vykonaného testu je sťažovateľ presvedčený, že krajský súd porušil jeho slobodu prejavu.

30. Sťažovateľ okrem zásahu do slobody prejavu namieta i porušenia svojho práva na spravodlivý proces tým, že okresný súd nevykonal ním navrhovaný dôkaz výsluchom svedkov z dôvodu, že sťažovateľ týchto svedkov pred koncom prvého pojednávania presne neoznačil, čím mal znemožniť obranu protistrane, a taktiež tým, že krajský súd zmenil výrok rozhodnutia, resp. znenie ospravedlnenia vo výroku vypustením slova „úprimne“.

31. Sťažovateľ na základe uvedenej argumentácie navrhuje, aby ústavný súd vydal tento nález:

„Bolo porušené ústavné právo sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy SR, bolo porušené ústavné právo sťažovateľa podľa čl. 26 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR a čl. 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných

slobôd, a navrhujeme, aby Ústavný súd SR zrušil: Rozsudok Krajského súdu BA zo dňa 16.01.2018, sp. zn. 5Co/250/2016, Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27.06.2019, sp. zn. 2Cdo/211/2018 a vec vrátil na nové rozhodnutie Okresnému súdu Bratislava I a priznal sťažovateľovi náhradu trov konania pred Ústavným súdom SR.“

31.1 Žalobca vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti namieta najmä to, že ústavný súd by sa prieskumom danej veci stal štvrtou inštanciou, čo jeho vlastná judikatúra nepripúšťa. Z uvedeného dôvodu žiada sťažnosti nevyhovieť. Krajský súd sa vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti pridrža svojho právneho názoru tak, ako ho prezentoval v odôvodnení napadnutého rozsudku.

32. V čase nápadu na ústavný súd bola vec sťažovateľa podľa Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 26. apríla 2019 do 31. decembra 2019 (ďalej len „rozvrh práce“) pridelená do tretieho senátu ústavného súdu v zložení Mojmir Mamojka (predseda senátu) a sudcovia Peter Straka a Martin Vernarský. Po vzdaní sa Mojmir Mamojku funkcie sudcu ústavného súdu v zmysle Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2020 do 31. decembra 2020 v znení dodatku č. 1 účinného od 1. júna 2020 „Veci, na prerokovanie ktorých sú príslušné prvý a tretí senát ústavného súdu v zloženiach platných v obdobiach od 17. februára 2019 do 25. apríla 2019, od 26. apríla 2019 do 16. októbra 2019 a od 17. októbra 2019 do 31. mája 2020, ak bol ich členom sudca Mojmir Mamojka, prerokuje ten senát ústavného súdu, ktorého členom je sudca spravodajca“. Tretí senát ústavného súdu, ktorého členom je sudca spravodajca, pôsobil následne v zložení, v ktorom namiesto sudcu Mojmir Mamojku bol zaradený sudca Ivan Fiačan a v takomto zložení ústavný súd 27. augusta 2020 prijal vec na ďalšie konanie (bod 1 *in fine*). Sudca Robert Šorl sa stal odo dňa jeho vymenovania za sudcu ústavného súdu (30. septembra 2020) podľa aktuálneho rozvrhu práce sudcom tretieho senátu namiesto sudcu Ivana Fiačana.

II.

Referenčné normy, relevantná právna úprava

33. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie.

34. Podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy:

(1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

(2) Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

(4) Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

35. Podľa čl. 10 dohovoru:

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti,

územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.

36. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

37. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch..

38. Podľa § 11 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

39. Podľa § 13 Občianskeho zákonníka:

(1) Fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jeho osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby mu bolo dané primerané zadosťučinenie.

(2) Pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadosťučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jeho vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

(3) Výšku náhrady podľa odseku 2 určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

III.

Posúdenie vecí ústavným súdom

40. Podstatou v danej veci je posúdenie, či krajský súd porušil sťažovateľovo základné právo na slobodu prejavu tým, že uprednostnil ochranu osobnosti jeho politického

oponenta (žalobcu v konaní o ochranu osobnosti), zvlášť akcentovaním nepravdivosti jedného z tvrdení, ktoré boli súčasťou výroku sťažovateľa, napriek tomu, že išlo o kritiku verejného činiteľa verejným činiteľom týkajúcu sa verejnej otázky.

41. Ústavný súd musí predovšetkým uviesť, že spory o ochranu osobnosti sú populárnymi vo verejnom priestore, najmä z dôvodu, že účastník, ktorý v takomto spore uspeje, svoj úspech prezentuje ako autoritatívne odobrenie ním zastávanej pozície. Právne hľadisko je však odlišné než hľadisko sociálne, čo musia v priebehu konania brať do úvahy účastníci konania, ako aj konajúce súdy. Ústavný súd pri rozhodovaní o predmetnej veci vychádzal z ústavného textu, z dohovoru, zo svojej dlhodobo budovanej judikatúry, ako i aktuálnej rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva (*Macovei v. Rumunsko*, sťažnosť č. 53028/14, rozsudok z 28. 7. 2020), pričom vzal do úvahy aj aktuálnu judikatúru Spolkového ústavného súdu Nemecka (*uznesenie Spolkového ústavného súdu Nemecka z 19. 5. 2020 vo veci 1 BvR 2397/19*).

42. Spory o ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka z pohľadu ústavnoprávneho v sebe obsahujú dve odlišné konania. Ak sa sporný prejav netýka témy verejného záujmu (ČO) prednesenou verejnou osobou (KTO) vo verejnom priestore (KDE), zvlášť o inej verejnej osobe (O KOM), tak sa vec posúdi a rozhodne v rámci občianskoprávneho sporu dvoch rovných súkromných osôb v rámci režimu *skutkové tvrdenie – hodnotový súd*. V takomto konaní je podstatou pravdivosť tvrdení, resp. názor. Z výroku rozsudku súdu je následne zrejmé, či napadnutý výrok bol pravdivý, resp. či bol hodnotovým súdom.

43. Pokiaľ sa však žaloba o ochranu osobnosti týka tvrdenia, ktoré sa týka verejného záujmu a je súčasťou demokratickej diskusie, tak sa konanie o ochranu osobnosti „preklápa“ do konania, v ktorom je potrebné predovšetkým skúmať, či by vyhovenie žaloby nebránilo slobodnej diskusii o téme. Presnosť či skutková dokonalosť výroku môže potom byť do istej miery odsunutá do úzadia. Uvedené ústavný súd už judikoval (porovnaj II. ÚS 191/2015). Vyplýva to i z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (*Lingens v. Rakúsko, Castells v Španielsko, porovnaj tiež nález Ústavného súdu Českej republiky II. ÚS 2051/14 – kritika*

starostky zástupcom neziskovej organizácie). Uvedené možno uviesť príkladom, že ide o rozdielne situácie, ak v rámci politickej súťaže označí politik iného politika slovom „*korupčník*“, čím chce vyjadriť, že jeho vláda koná nehospodárne a korupčne, a ak to isté povie historik na vedeckej konferencii o kolegovi.

44. Sloboda prejavu nedáva veľký priestor na to, aby sa jednotlivec (verejná postava) po verejnej diskusii hmotnoprávne úspešne na súde bránil žalobou o ochranu osobnosti, a tým v podstate žiadal nezávislú autoritu o odobrenie jeho názoru. V rámci verejnej diskusie v zásade postačuje, aby sporný výrok mal kontakt s faktmi, aby bol tento výrok či prejav prítomný v pôdoryse širšej faktickosti. Sporný fakt nemusí byť dokonale presný, keďže hovorová reč, a zvlášť demokratická výmena názorov je voľnejšia – umožňuje použitie zjednodušení a nadnesených prvkov vo vyjadrovaní – než diskusia v kolektíve kolegov. *Ak teda v spore o ochranu slobody prejavu uspeje žalovaný, neznamená to automaticky, že mal pravdu, ale že sa o veci mohlo diskutovať*. Z uvedeného vyplýva, že súdna sieň je len vo veľmi obmedzenej miere vhodnou arénou pre politickú súťaž.

45. Ústavný súd konštatuje, že krajský súd porušil slobodu prejavu sťažovateľa tým, že nevzal do úvahy skutočnosť, že sporné výroky sa týkali verejného záujmu, žalobca nevybočil z pôdorysu verejnej témy, a tak žalobca, ako aj sťažovateľ boli verejnými osobami. Ústavný súd zároveň konštatuje, že z uvedeného záveru nevyplýva doslovná pravdivosť výrokov sťažovateľa alebo skutočnosť, že by sa ústavný súd s jeho výrokom stotožňoval.

46. Ústavný súd podotýka, že z textu, ktorý je predmetom konania (bod 3 nálezu), by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že je primárne zameraný na osobu žalobcu, resp. proti žalobcovi. No z jeho obsahu a kontextu vyplýva, že hlavnou témou výroku je činnosť nebankových spoločností, konkrétnejšie skutočnosť, že adresát výroku je v jednej osobe verejným činiteľom a (bývalým) spoločníkom v úverových nebankových spoločnostiach.

47. Ústavný súd poukazuje na to, že z dostupných prameňov týkajúcich sa spoločenského diania, a napokon i zo všeobecného spoločenského rozhľadu je zrejmé, že

pôsobenie nebankových spoločností bolo a stále je zásadnou spoločenskou témou (porov. bod 55). Ústavný súd už uviedol (*PL. ÚS 11/2016 – premlčanie spotrebiteľských úverov, bod 34*), že žijeme v dobe úverovej, a to v dobrom aj v zlom. *Ekonomika potrebuje spotrebu vrátane tej, ktorá je krytá spotrebiteľskými úvermi. Ťarcha úverov však môže nemálo jednotlivcov tlačiť nielen do sociálnej siete štátu, ale aj do prostredia kriminálneho. V rozmanitosti spoločnosti sa spotrebné úvery používajú tak k uspokojovaniu konzumných vrtochov, ako aj k preklenutiu nezavinených existenčných problémov.* Ústavný súd vníma tému pôsobenia nebankových spoločností zložitejšie, než len zameranie sa na otázku výšky úrokov, a ako tému, ktorá by si vyžadovala trpezlivosť a vecné posúdenie a seriózny spoločenský dialóg. Z odborných podkladov (*Pôsobenie nebankových spoločností na trhu spotrebiteľských úverov na Slovensku, INEKO, 2016, dostupné na www.ineko.sk*) vyplýva, že nebankové subjekty nie sú homogénnou skupinou a je potrebné medzi nimi rozlišovať.

48. Obe obchodné spoločnosti, v ktorých bol žalobca spoločníkom, mali vedené v obchodnom registri ako predmet činnosti aj „*poskytovanie úverov nebankovým spôsobom z vlastných zdrojov*“. Skutočnosť, že spoločnosti podnikali legálne, v tom zmysle, že mali daný predmet činnosti zapísaný v obchodnom registri a podnikanie vykonávali v zákonomnom rámci, nie je z hľadiska predmetu sporu relevantná a tento argument okresného súdu neobstojí. Relevantné je spojenie žalobcu s daným druhom podnikania v kontexte jeho súbežného angažovania sa v mocenských štruktúrach štátu.

49. Podľa ústavného súdu napadnutý výrok sťažovateľa personifikuje, i keď pomerne ofenzívnym slovníkom, v osobe žalobcu problém nebankových spoločností. Výrok sa netýka iného pôsobenia žalobcu, než je pôsobenie v parlamente a v exekutive v spojení s konkrétnym druhom podnikania. Sporný výrok sa netýka neverejného pôsobenia, resp. súkromia žalobcu, ktoré požíva vyššiu ochranu. Je potrebné zdôrazniť, že limitom diskusie je dôstojnosť osoby, o ktorej sa hovorí, útoky voči jej ľudskej dôstojnosti, nenávisť voči nej, z čoho vyplýva, že je potrebné spozornieť, ak absentuje spojenie hanlivého tvrdenia s verejnou diskusiou alebo ak je účelom tvrdenia len pošpinenie dotknutej osoby bez akéhokoľvek dôvodu (*porov. II. ÚS 191/2015; Strya, J.: Usnesení Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020 ve věci 1 BvR 2397/19. Ústavní principy posuzování*

kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti v kontextu hanlivých tvrzení. In: Bulletin oddělení analytiky a srovnávacího práva 3/2020, s. 4, dostupné na www.nsoud.cz). Ústavný soud konstatuje, že v predmetnej veci nešlo o tento typ výroku.

50. Ústavný súd podotýka, že žalovaný výrok nie je vecným konštatovaním faktov, ale má apelatívny charakter. Výrok obsahuje metafory „*krstný otec*“ či „*úžernický klondike*“. Pojem úžera, pri tomto type politických výrokov, nemá trestnoprávny význam, ale význam sociálne-ekonomicky, blížiac sa skôr tzv. civilnej úžere, resp. len akcentujúci úvery s úrokmi vyššími než sú tie na bankovom trhu. V politickom zápase použitie pojmu úžerník nie je výnimočné. Hlavným adresátom žalovaného výroku bola občianska spoločnosť a voliči. Žalobca bol symbolom, na ktorom sťažovateľ demonštroval svoj názor o tom, že vládna strana, ktorej bol žalobca členom, nerealizuje sociálnu politiku tak, ako to navonok prezentuje. Výrok bol súčasťou politického zápasu.

51. (i) Sťažovateľ bol v čase vyslovenia žalovaného výroku poslancom Národnej rady Slovenskej republiky a (ii) žalobca bol štátnym tajomníkom ministerstva. Sťažovateľ svojím výrokom nadviazal na prejavy prednesené v parlamente, ktoré sú chránené čl. 78 ods. 2 ústavy aj pred civilnou zodpovednosťou (*na základe novely ústavy č. 140/2004 Z. z. nemôže poslanec niesť za výroky ani na občianskoprávnu zodpovednosť, II. ÚS 146/2016, bod 36*). V zmysle ustanovení zákona č. 385/2008 Z. z. o Tlačovej agentúre Slovenskej republiky a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov má poslanec právo na uverejnenie svojho oznamu. Sťažovateľ teda z pozície poslanca parlamentu požiadal o uverejnenie pozvánky na zhromaždenie pred ministerstvom.

52. S ohľadom na skutočnosť, že súčasťou žalovaného výroku je i zmienka o pozmeňovacom návrhu týkajúcom sa úpravy zmlúv v prospech spotrebiteľa, ústavný súd si overil vývoj a proces tvorby právnej úpravy v rozhodnom období.

53. Na základe preskúmania originálnych prameňov ústavný súd zistil, že vo 4. volebnom období poslankyňa za vládnu stranu Smer navrhla stručnú novelu Občianskeho zákonníka, ktorá mala zabrániť tzv. revolvingu a používaniu malých písmen

v úverových zmluvách (návrh doručený 10. decembra 2009, tlač č. 1377). Po prvom čítaní vzala navrhovateľka svoj návrh späť. V uvedenom čase bol žalobca poslancom a predsedom Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu parlamentu a členom rovnakého poslaneckého klubu ako navrhovateľka právnej úpravy. Návrh novely nebol pridelený výboru, ktorému predsedal žalobca.

54. Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu, ktorého predsedom bol žalobca, uznesením č. 660 z 24. februára 2010 (tlač č. 1421) navrhol zmeniť navrhovanú úpravu § 53 ods. 6 Občianskeho zákonníka. Národná rada Slovenskej republiky túto zmenu schválila a zmenená právna úprava sa stala súčasťou zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

55.1 Odborná literatúra (Budjač, M. Civilnoprávna úžera a odplata pri poskytnutí peňažných prostriedkov spotrebiteľom, Wolters Kluwer, Bratislava 2018) o tejto zmene v samostatnej časti uvádza:

«Kapitola 2.1.3: Opustenie administratívneho stropu odplaty pri spotrebiteľských úveroch zákonom č. 129/2010 Z.z.

Administratívny strop najvyššej prípustnej odplaty za poskytnutie spotrebiteľského úveru pri spotrebiteľských úveroch ustanovený v nariadení vlády SR č. 238/2008 Z. z. bol zrušený spolu so zrušením zákona č. 258/2001 Z. z., ktorý bol nahradený zákonom č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a ktorý nadobudol účinnosť 11. júna 2010 (v časti novelizácie Občianskeho zákonníka 1. júna 2010). Ak v tejto súvislosti hovoríme o zrušení administratívneho stropu odplaty pri spotrebiteľských úveroch, myslíme tým jeho zrušenie bez náhrady spôsobom, že nový zákon o spotrebiteľských úveroch neobsahoval zmienku o odplate a najvyššej prípustnej výške odplaty pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom, resp. o jej prekročení.

Spolu s novým zákonom o spotrebiteľských úveroch došlo aj k novelizácii § 53 ods. 6 OZ, pričom v rámci medzirezortného pripomienkového konania bolo pôvodne navrhované nasledujúce znenie: „Ak predmetom spotrebiteľskej zmluvy je poskytnutie peňažných

prostriedkov, nesmie odplata podstatne **prevyšovať odplatu obvykle požadovanú bankami za spotrebiteľské úvery v obdobných prípadoch.**“ Z navrhovanej dikcie plynie, že zákonodarca sa mal záujem vrátiť k úrokovým sadzbám bánk ako rozhodnej referenčnej hodnote posudzovania hrubého nepomeru plnenia pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom.

Predmetnú zmenu odôvodnil zákonodarca nasledujúco: „Do § 53 OZ sa navrhuje doplniť nový odsek 6, obsahom ktorého je zákaz, aby v spotrebiteľskej zmluve, ktorej predmetom je poskytnutie peňažných prostriedkov, odplata podstatne prevyšovala odplatu obvykle požadovanú bankami za spotrebné úvery v obdobných prípadoch. Bude dôležité, o akú výšku poskytnutých prostriedkov ide. Tiež bude dôležité, či ide o zabezpečený záväzok a obdobie, na ktoré sa peňažné prostriedky poskytujú. Tieto tri kritéria majú význam pri určení podstatného prevýšenia odplaty a pri judikatúre možno pri tomto termíne (podstatného prevýšenia) badať hranicu maximálne 20 %.”

Cieľom novej dikcie § 53 ods. 6 OZ bolo, okrem iného, zjednotenie režimu posudzovania odplaty pri všetkých druhoch a formách požičiavania peňažných prostriedkov spotrebiteľom, pretože zákon č. 129/2010 Z.z. neprevzal právnu úpravu administratívneho stropu odplaty ustanovenú v zákone č. 258/2001 Z.z. Návrh nového zákona o spotrebiteľských úveroch bol z tohto dôvodu predmetom značnej kritiky, ku ktorej viedlo laické vnímanie medializovanej informácie, že sa ruší administratívny strop odplaty pri spotrebiteľských úveroch.

V súvislosti s predmetnou problematikou považujeme za potrebné uviesť, že samotné opustenie administratívneho stropu pri spotrebiteľských úveroch by samo osebe nepredstavovalo aplikačný problém, pretože nové znenie § 53 ods. 6 OZ zavádzalo osvedčený všeobecne judikatúrne konštruovaný a rešpektovaný režim najvyššej prípustnej odplaty pri požičiavaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom, problémom však bolo, že navrhované znenie **bolo na návrh nebankových spoločností a ich zástupcov v priebehu rokovania výboru NR SR pre financie, rozpočet a menu ako gestorského výboru v druhom čítaní v NR SR nahradené novým znením.**

Podľa takto upraveného znenia (v druhom čítaní návrhu zákona) mal § 53 ods. 6 ustanovovať: „Ak predmetom spotrebiteľskej zmluvy je poskytnutie peňažných prostriedkov, nesmie odplata podstatne prevyšovať odplatu **obvykle požadovanú na finančnom trhu**

za spotrebiteľské úvery v obdobných prípadoch. Pri posudzovaní obdobnosti prípadov sa prihliada najmä na finančnú situáciu spotrebiteľa, spôsob a mieru zabezpečenia jeho záväzku, objem poskytnutých peňažných prostriedkov a lehotu splatnosti.“

Spomínaný výbor NR SR zmenu dikcie odôvodnil nasledujúco: „Ide o upresnenie údajovej bázy, resp. ukazovateľa (benchmarku), z ktorého sa vychádza pri posudzovaní primeranosti odplaty za spotrebiteľský úver. Túto údajovú bázu, pokiaľ ide o výšku odplaty, lehoty splatnosti, spôsoby zabezpečenia a objemy poskytnutých úverov na finančnom trhu, poskytujú hlásenia zverejňované štvrťročne Ministerstvom financií SR na základe hlásení subjektov poskytujúcich spotrebiteľské úvery. Finančnú situáciu spotrebiteľa je potrebné zohľadniť na individuálnej báze.“

Zmenu navrhovanej dikcie nakoniec v takto navrhovanom znení schválila NR SR a predmetná zmena, ktorá hľadisko kritéria odplaty celého finančného trhu, teda všetkých veriteľov poskytujúcich (nielen spotrebiteľské) úvery a pôžičky spotrebiteľom, preniesla z režimu odplaty pri spotrebiteľských úveroch do všeobecného režimu kódexu súkromného práva s dosahom na všetky spotrebiteľské vzťahy založené na požíčianí peňazí, pretrvala až do nadobudnutia účinnosti ostatnej novelizácie § 53 ods. 6 OZ zákonom č. 106/2014 Z.z.

Podľa nášho názoru, skutočným cieľom zmeny dikcie vo výbore NR SR bola motivácia využiť príležitosť zmeny právnej úpravy a zmeniť referenčné kritérium posudzovania primeranosti odplaty za poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľom z navrhovanej odplaty obvykle požadovanej bankami na odplatu obvyklú na celom finančnom trhu, teda aj (a najmä) v tej jeho (nebankovej) časti, ktorá dlhodobo odplatu neprimeranosťou deformovala. Podľa nášho názoru, to, okrem iného, svedčí o skutočnosti, že predchádzajúca právna úprava odplaty pri spotrebiteľských úveroch, ktorá platila takmer dva roky, bola pre nebankové subjekty značne vyhovujúca. Napriek uvedenej negatívne (na neprospech spotrebiteľa) zameranej dikcie zvýrazňujeme už skôr prezentovaný záver, že právna úprava odplaty žiadnym spôsobom neneguje možnosť poskytnúť ochranu prostredníctvom dobrých mravov.»

55.2 Ústavný súd považuje taktiež za potrebné upozorniť na výsledky už spomenutej analýzy think-tanku INEKO, Pôsobenie nebankových spoločností na trhu spotrebiteľských

úverov na Slovensku, INEKO, 2016, s. 5 a 6: «Všeobecné vnímanie nebankovník v spoločnosti je mimoriadne negatívne. Podľa reprezentatívneho prieskumu vykonaného pre účely tejto analýzy vyše 90 % populácie považuje negatívne výroky o nebankovkách v zmysle „Nebankovky zdierajú ľudí cez vysoké úroky a poplatky, zapričiňujú/ prehlbujú ich finančné problémy“ za výstižné. Tento stav je dôsledkom neefektívnej regulácie a dlho absentujúceho dohľadu nad podnikaním nebankových spoločností. Pri nevhodnom nastavení interných motivácií v niektorých spoločnostiach to viedlo k poskytovaniu úverov aj nedostatočne bonitným klientom so všetkými negatívnymi dôsledkami. Vráťane existenčných problémov tisícok domácností, nie vždy korektných postupov vymáhania pohľadávok i zovšeobecňovania negatívnych skúseností na všetky nebankovky (namiesto rozlišovania korektných a nekorektných).

Situáciu ešte zhoršilo zrušenie úrokových stropov začiatkom roku 2010, a teda legalizácia aj neúmerne drahých úverov spotrebiteľom trvajúca až do roku 2014, sčasti i neskôr. Dostatočnú nápravu totiž nepriniesol ani nevydarený pokus o reguláciu ceny úverov cez nový ukazovateľ odplata. Jeho chybná definícia určená nariadením vlády výrazne skresľuje (podhodnocuje) skutočnú cenu úverov s krátkou splatnosťou – týždne až mesiace.

Na nezmyselne definovanú odplatu sa od roku 2014 viazali aj stropy určujúce maximálnu cenu úverov, čo umožnilo poskytovateľom najkratších pôžičiek naďalej inkasovať neprimerane vysoké poplatky. Napriek častým zmenám zákonov regulujúcich úverovanie spotrebiteľov zostalo uvedené okno – legalizujúce aj mimoriadne drahé pôžičky – otvorené až do decembra 2015. Vtedy konečne Národná rada SR v rámci ostatnej novely doplnila zákon tak, že do úrokových stropov sa musí zmestiť nielen chybné počítaná odplata ale aj reálna cena úveru vyjadrená ročnou percentuálnou mierou nákladov (RPMN), ako to bolo do roku 2010.

Prieskum agentúry Focus zostavený pre účely tejto štúdie ukázal, že ľudia na Slovensku len málo vnímajú významné rozdiely v korektnosti rôznych nebankovník. Väčšina inklinuje k plošne negatívnym hodnoteniam, a to aj bez vlastnej či sprostredkovanej negatívnej skúsenosti. Pravdepodobne aj pod vplyvom komunikácie zo strany politikov i médií, v ktorej nekalé praktiky väčšinou nie sú spájané s konkrétnymi spoločnosťami ale s nebankovkami. Takáto neadresnosť nielen škodí korektným poskytovateľom ale aj

spotrebiteľom, ktorí nedostávajú dostatok informácií o tom, u ktorých poskytovateľov sú nekalé praktiky bežnou praxou, aby sa im mohli vyhnúť.

Sprísnenie pravidiel podnikania nebankovník, ku ktorému došlo v rokoch 2014 a 2015, má potenciál znížiť výskyt nekalých praktík pri poskytovaní spotrebiteľských úverov. V akom rozsahu sa to udeje záleží na efektívite dohľadu nad podnikaním nebankových spoločností. Samotné licencovanie síce výrazne zúžilo okruh subjektov s oprávnením úverovať spotrebiteľov, nateraz však nevyčistilo trh od všetkých nekorektných spoločností. Spotrebiteľia by preto licenciu NBS nemali považovať za garanciu korektného zaobchádzania, ale radšej venovať pozornosť získaniu referencií na jednotlivé spoločnosti.»

56. Ústavný súd v rámci predmetnej veci nehodnotí vývoj spotrebiteľského práva, koncepciu a dopady navrhovaných alebo prijatých legislatívnych zmien. Ústavný súd však uzatvára, že z už prezentovaného možno jasne odvodiť, že žalobca, ktorý v minulosti bol akcionárom v spoločnosti, ktorá poskytovala úvery nebankovým spôsobom z vlastných zdrojov, bol ako člen poslaneckého klubu a zvlášť ako predseda výboru parlamentu v nie bezvýznamnom kontakte s legislatívou týkajúcou sa spotrebiteľského práva v tejto oblasti.

57. Politická zodpovednosť je objektívna (porov. Filip, J. Ústavní právo České republiky. 1, Základní pojmy a instituty, ústavní základy ČR. 4., opr. a dopl. vyd., V nakl. Doplněk 2. opr. a dopl. vyd. V Brně : Masarykova univerzita, 2003, ISBN 80-210-3254-5, s. 64 – 65), z čoho vyplýva, že na účely politickej diskusie možno účastníkom politického života pričítať i skutočnosti, v danom prípade vývoj právnej úpravy, na ktorý mali čo i len nepriamy vplyv. Z uvedeného je nepochybné, že najvhodnejšou arénou pre politické diskusie je verejný priestor, parlament a napokon i tlač, nie justícia.

58. Podľa čl. 26 ods. 4 ústavy slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť (i) zákonom, ak ide (ii) o opatrenia v demokratickej spoločnosti (iii) nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných. V predmetnej veci došlo napadnutými rozhodnutiami k zásahu do slobody prejavu, pretože súdy mocensky, rozsudkom nariadili sťažovateľovi ospravedlniť sa.

59. Zásah uvedený v bode 58 mal riadny formálny základ v zákone („obmedziť zákonom“), a to v ustanoveniach Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti.

60. Ústavný súd však musel posúdiť, či v danom prípade mala byť uprednostnená ochrana osobnosti, alebo sloboda prejavu. (*Ústavný súd tu poznamenáva, že v danej veci cieľ obmedzenia – ochrana práv iných a vyvažované základné právo splývajú, a splývajú tak aj test nevyhnutnosti a test proporcionality v užšom slova zmysle; II. ÚS 152/08*). Ústavný súd musí zdôrazniť, že priestor, v ktorom sa vyvažuje sloboda prejavu a ochrana osobnosti, je obmedzený i inými normami, než je len § 11 Občianskeho zákonníka a čl. 26 ústavy.

61. Článok 26 ods. 4 ústavy umožňuje len také obmedzenie slobody prejavu, ktoré je akceptovateľné v demokratickej spoločnosti. Článok 26 ods. 4 ústavy sa tu prepája s čl. 1 ods. 1 ústavy, s princípom demokracie a s čl. 31 ústavy, ktorý ustanovuje, že zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti.

62. Ústavný súd pripomína, že z hľadiska systematického čl. 26 ústavy obsahujúci záruky slobody prejavu je prvým ustanovením oddielu ústavy, ktorý má názov politické práva. Z uvedeného vyplýva, že súdy majú veľmi úzky priestor akceptovať zásah do slobody prejavu v prípade, ak ide o prejav politický, osobitne, ak ide o výmenu názorov o politickej otázke medzi politickými aktérmi.

V súvislosti s verejnými činiteľmi býva často citovaná právna veta nálezu sp. zn. II. ÚS 44/00, v ktorej je uvedené, že „*aj osoby verejného záujmu (vrátane verejných činiteľov) majú právo na ochranu osobnosti*“. Ústavný súd však podotýka, že z obsahu uvedeného nálezu týkajúceho sa zhotovenia fotografií mestských policajtov pri výkone zásahu vyplýva, že ochrana osobnosti verejného činiteľa tu nebola uprednostnená. Právna veta tohto nálezu nesie v sebe najmä ten význam, že osoby verejného záujmu nie sú apriórne či úplne pozbavené ochrany osobnosti (*porov. bod 49*).

63. Ústavný súd aplikuje tieto princípy prostredníctvom základných otázok týkajúcich sa slobody prejavu a ochrany osobnosti, teda osobitne otázok KTO, O KOM, a ČO, AKO a KDE vyslovil. Sťažovateľ bol v čase prejavu poslancom národnej rady (6. volebné obdobie), jeho kritika smerovala voči žalobcovi, ktorý bol štátnym tajomníkom, týkala sa verejnej témy podnikania nebankových subjektov a sťažovateľ výroky vyslovil v rámci výkonu politickej činnosti, resp. politického zápasu.

64. Z uvedeného vyplýva, že už všeobecné súdy (okresný súd a krajský súd) mali obmedzený diskrečný priestor, v rámci ktorého mohli žalobe vyhovieť. Výroky sa netýkali súkromia či dôstojnosti žalobcu. Žalobca taktiež nebol v danej veci objektom diskusie, v rámci ktorej by sa nemohol brániť.

65. Ústavný súd pripomína, že štátny tajomník je vrcholná exekutívna funkcia. V zmysle ustanovenia § 4 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov: „*Ministra v čase jeho neprítomnosti zastupuje v rozsahu jeho práv a povinností štátny tajomník. Minister môže poveriť aj v iných prípadoch štátneho tajomníka, aby ho zastupoval v rozsahu jeho práv a povinností. Štátny tajomník má pri zastupovaní ministra na rokovaní vlády poradný hlas.*“ Štátny tajomník sa pohybuje v priestore ústavných činiteľov. Možno tu v širšom zmysle pripomenúť, že ústavný súd už v minulosti označil predsedu vlády ako vrcholného predstaviteľa exekutívy za osobu najmenej chránenú z hľadiska zásahu do cti (II. ÚS 191/2015).

65.1 Právny zástupca žalobcu upozornil vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti na rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva *Lešník v. Slovenská republika* (sťažnosť č. 35640/97, rozsudok z 11. 6. 2003) a *Lavric v. Rumunsko* (sťažnosť č. 22231/05, rozsudok zo 14. 4. 2014). Ústavný súd však podotýka, že v oboch uvedených prípadoch bol adresátom výrokov štátny úradník, prokurátor, nie politik, s tým, že prokurátori ako justičné postavy požívajú mierne zvýšenú ochranu v zmysle čl. 10 dohovoru a taktiež výroky v daných prípadoch nevyslovil politik. Ide teda o prípady skutkovo odlišné od prejednávanej veci.

66. Ústavný súd ďalej pripomína, že žalobca bol vo formálnom aj faktickom spojení s nebankovými subjektmi a zároveň pôsobil vo verejných pozíciách, ktoré mali bezprostredný vzťah k tvorbe právnych noriem týkajúcich sa nebankových subjektov. Ak sa žalobca po angažovaní sa v úverovom nebankovom podnikaní stal štátnym tajomníkom na ministerstve práce, musel očakávať, že dôjde k hodnoteniu tejto skutočnosti zo strany verejnosti či politických oponentov, resp. k diskusii o tejto skutočnosti.

67. Skutočnosť, že sťažovateľ neuviedol skutkovo presne vzťah žalobcu k spoločnosti „POHOTOVOSTĚ, s. r. o.“, nie je s ohľadom na uvedené v tomto kontexte rozhodujúca. Žalobca ako verejná osoba má dostatok prostriedkov, ako informovať verejnosť, že v danej časti bol výrok sťažovateľa nepresný.

68. V tejto súvislosti ústavný súd konštatuje, že výrok krajského súdu o porušení ochrany osobnosti a uložení povinnosti ospravedlniť sa je silnejším zásahom do slobody prejavu sťažovateľa v porovnaní s faktickým zásahom do ochrany osobnosti žalobcu, spočívajúcim v ním vynaloženej námahe na verejnú opravu nepresnosti alebo v nutnosti reakcie na vyslovené výroky (*porov. Wintr, J. Alexyho vážící formule. Právník, 2016, 155(5), s. 446 – 461. ISSN 0231-662*).

69. Napriek skutočnosti, že výsledok v predmetnej veci je daný už odpoveďami na predchádzajúce otázky, ústavný považuje za potrebné podporne, pre úplnosť vysporiadať sa i s otázkou miesta, na ktorom – v rámci ktorého kritika odznela (KDE). Ústavný súd vníma, že čím širšie je publikum výroku, tým prísnejšie je možné výrok posudzovať. V deň rozhodovania ústavného súdu bolo na blogu navrhovateľa, na ktorom publikoval predmetné výroky, 3715 prístupov. Ústavný súd nepovažuje uvedený počet v porovnaní napríklad s dopadom televízneho vysielania za vysoký z hľadiska prijímateľov žalovaných výrokov.

70. Ústavný súd si vo svojej rozhodovacej činnosti všíma, že všeobecné súdy pri rozhodovaní obdobných sporov ako východisko svojich úvah používajú striktné rozlišovanie výrokov na skutkové tvrdenia a hodnotové súdy. Ústavný súd však už naznačil,

že vo verejnej diskusii je uvedené kritérium relativizované (II. ÚS 152/08, bod 30, II. ÚS 326/09, bod 43) v tom zmysle, že téma diskusie je dôležitejšia než dokonalá presnosť, pričom pri určitých výrokoch sa skutková a hodnotová zložka výroku prelínajú (porov. nález II. ÚS 59/2018; porov.: Kosar, D. *Kritika soudců v České republice. Soudní rozhledy*, 2011, č. 4, s. 118; tiež *Soudní rozhledy*, 2011, č. 8, s. 311 – 314).

71. Dobový štandard takzvanej vecnej kritiky (*Knap, Karel a Švestka, Jiří. Ochrana osobnosti v československém občanském právu. 1. vyd. Praha : Orbis, 1969. s. 216 a nasl.; rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici 10 Co 21/67 – R 103/67*), na ktorom niektoré všeobecné sudy stále zotrávajú, má pri výrokoch vychádzajúcich z verejnej politickej diskusie značne obmedzenú aplikovateľnosť. Tento štandard bol platný v dobovo štylizovane normalizovanej spoločnosti bez autentického verejného politického diskurzu.

72. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že vývoj jeho judikatúry v tejto oblasti korešponduje s rozhodnutiami Európskeho súdu pre ľudské práva. Ten sa vyjadril k obdobnej veci *Macovei v. Rumunsko* (sťažnosť č. 53028/14) týkajúcej sa žaloby o ochranu osobnosti rozsudkom z 28. júla 2020. V predmetnej veci poslankyňa Európskeho parlamentu Monica Macovei v roku 2009 v prejave na letnej škole brojila za prijatie legislatívy, ktorá by zakazovala poslancom poskytovanie právnych služieb štátu s tým, že poukázala na dvoch mladých poslancov z konkurenčnej politickej strany. Senátor sa cítil výrokom dotknutý a žaloval sťažovateľku v žalobe o ochranu osobnosti za zmienku o korupcii. Prvostupňový súd žalobu zamietol s argumentom, že Monica Macovei vyslovila svoj názor na verejnú otázku voči politikom. Na základe odvolania druhostupňový súd rozhodnutie zmenil a konštatoval, že výrok pani Macovei bol nepravdivým faktom o tom, že dotknutý senátor spáchal korupciu. Senátor nepodpísal žiaden kontrakt so štátom, a tak žalovaná prekročila úroveň akceptovateľnej kritiky. Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že sťažovateľka nesmerovala svoju kritiku na súkromné aktivity senátora, ale na jeho pôsobenie v politickej pozícii poslanca a týkala sa legitímneho záujmu verejnosti. Súd zopakoval, že vyjadrovanie sa o skutočnosti ako volené authority vykonávajú ich povinnosti a témy týkajúce sa ich osobnej integrity sú záležitosťou verejného záujmu a čl. 10 dohovoru dáva malý priestor na obmedzenie politického prejavu (*bod 86 rozsudku*).

Alebo inak, sloboda prejavu je zvlášť dôležitá pre volené authority a zásah do nej vyžaduje vysokú prísnosť prieskumu (*bod 78, 79*). Vo vzťahu ku kritériu adekvátneho a spoľahlivého skutkového základu súd uviedol, že nie všetky uvedené fakty mali dostatočný faktický základ, a výrok mal skôr všeobecnejší charakter, než aby smeroval voči adresátovi ako osobný útok. Európsky súd pre ľudské práva tu nepovažoval zmienku o korupcii za skutkový základ, ale za kombináciu skutkového základu a hodnotového súdu (*bod 89*).

73. Z rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva je pre ústavný súd zásadnou tá skutočnosť, že priamou kritikou rozhodnutia odvolacieho súdu Európsky súd pre ľudské práva naznačuje, že *pri tomto type rozhodovania sa prelína rozhodovanie všeobecných súdov a súdov ústavného typu, a preto naň nemožno striktne aplikovať tradičnú doktrínu o štvrtej inštancii* (porov. *Ronan Ó Fathaigh, Dirk Voorhoof: Defamation proceedings against Romanian MEP over anti-corruption comments violated Article 10, In: <https://strasbourgobservers.com/2020/08/11/defamation-proceedings-against-romanian-mep-over-anti-corruption-comments-violated-article-10/>*).

74. Z uvedených argumentov vyplýva, že krajský súd porušil základné právo sťažovateľa na slobodu prejavu podľa označených referenčných noriem (*bod 1* výroku nálezu). Zároveň však ústavný súd pripomína, že z konštatovania porušenia práv sťažovateľa nevyplýva, že sa ústavný súd stotožňuje so žalobcovým výrokom. Účelom zrušenia rozhodnutia v danej veci je, aby krajský súd plne implementoval pozíciu ústavného súdu (*bod 2* výroku nálezu).

75. Napokon ústavný súd považuje za nevyhnutné vyjadriť sa k námietke žalobcu (*bod 31.1*), ktorej obsahom je tvrdenie, že ústavný súd sa spreneveruje svojej najčastejšej formule o subsidiarite. Ústavný súd k tomu uvádza, že v predmetnej veci nenastala situácia, v ktorej by ústavný súd vrchnostensky nahrádzal rozumný a odôvodnený výklad všeobecného súdu, v danej veci išlo o situáciu, keď všeobecný súd posúdil vec v pod-ústavných štandardoch (tie ústavné uviedol len formálne). Ústavný súd opätovne pripomína, že pri ochrane slobody prejavu a ochrane osobnosti ústavný súd nesubsumuje

skutkový stav voči klasickej pod-ústavnej norme, aby sa tak stal štvrtou inštanciou, ale voči takej norme pod-ústavného práva, ktorá je sama konkretizáciou základného práva (čl. 19 ústavy) a priamo zasahuje do ústavou chránenej slobody (bod 38).

Ústavný súd má pri rozhodovaní inú pozíciu, ak posudzuje hmotnoprávnu ústavnosť fakturačného sporu, a inú pozíciu, ak rieši stret ochrany osobnosti a slobody prejavu (porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva *Axel Springer AG v. Germany [GC]*, sťažnosť č. 39954/08, § 88, rozsudok zo 7. februára 2012). Vec už bola skutkovo ustálená všeobecnými súdmi. Ústavný súd tak vykonal ústavnoprávny prieskum ustálených výrokov, nie skutkové prehodnocovanie, čo je v súlade so štandardami rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva ako i ústavných súdov európskych štátov (pozri *De Mauro, L. Sloboda prejavu a spolkový ústavný súd – spoločná cesta ku sláve?* In: *Vozár, J. Sloboda prejavu v rozhodnutiach súdov*, Bratislava : VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2015, s. 142, 147; *Ronan Ó Fathaigh, Dirk Voorhoof: Defamation proceedings against Romanian MEP over anti-corruption comments violated Article 10*, In: <https://strasbourgobservers.com/2020/08/11/defamation-proceedings-against-romanian-mep-over-anti-corruption-comments-violated-article-10/>).

76. K namietanému porušeniu práva na súdnu ochranu spočívajúcu v nedostatočne odôvodnení napádaného rozsudku ústavný súd, i v záujme objasnenia jednotlivých zložiek práva na súdnu ochranu, uvádza, že je rozdiel medzi riadne odôvodneným rozhodnutím (procesná nearbitrárnosť) a neodôvodneným zásahom do iných základných práv.

Ani najlepšie odôvodnené súdne rozhodnutie nemôže vynahradiť skutočnosť, že odôvodňuje právny názor, ktorý je z iných (napadnutých) ústavnoprávnych hľadísk protiústavný (I. ÚS 336/2019 – bod 53, II. ÚS 591/2012).

Napádaný rozsudok krajského súdu bol riadne odôvodnený, a teda z hľadiska práva na súdnu ochranu ústavný súd nekonštatoval porušenie práva (bod 4 výroku nálezu). Zároveň však ústavný súd nemôže nepoznamenať, že nestačí uviesť v určitej časti rozhodnutia správne všeobecné princípy (citácie testov z II. ÚS 152/08) a následne tieto v rozhodnutí ako celku neaplikovať.

77. Nebolo nevyhnutným v kontexte konštatovaného porušenia, aby sa ústavný súd zaoberal samotným znením výroku, ktorým krajský súd zaviazal sťažovateľa ospravedlniť sa. V záujme rozvoja difamačného práva však ústavný súd uvádza, že v predmetných sporoch nie je nutné sa doslovne pridržiavať petitu tak, ako ho navrhne žalobca. Všeobecné súdy môžu zareagovať na vývoj konania a vlastnou formuláciou vyjadriť reparačný výrok, ktorý má byť uverejnený. Príkladom môže byť, z iných hľadísk už prekonané, rozhodnutie Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 10 Co 21/67 (R 103/67).

78. Pokiaľ ide o napádané uznesenie najvyššieho súdu, ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd sa s ohľadom na obsah dovolania z hľadiska prípustnosti nemohol zaoberať hmotnoprávnou stránkou rozhodovania krajského súdu, a preto nemohol porušiť označené základné práva. Odmietnutie dovolania riadne odôvodnil. Ústavný súd sťažnosti v časti voči uzneseniu najvyššieho súdu preto nevyhovuje (bod 4 výroku nálezu)

79. Podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania. Sťažovateľovi vznikli trovy konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom za tri úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, vyjadrenie k stanovisku krajského súdu). Za dva úkony vykonané v roku 2019 patrí odmena v sume dvakrát po 163,33 € a režijný paušál v sume dvakrát po 9,8 € a za jeden úkon vykonaný v roku 2020 patrí odmena v sume 177 € a režijný paušál v sume 10,62 €. Trovy právneho zastúpenia sťažovateľa v konaní pred ústavným súdom predstavujú teda sumu 533,88 €, ktorá sa vzhľadom na skutočnosť, že advokát je aj platcom dane z pridanej hodnoty, zvyšuje o 20 %. Ústavný súd preto úspešnému sťažovateľovi priznal náhradu trov konania v celkovej sume 640,65 €. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde). Ústavný súd teda o uplatnených trovách konania sťažovateľa rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 3 výroku tohto rozhodnutia.

80. Vzhľadom na znenie čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. novembra 2020

Martin Vernarský
predseda senátu